

ВІДГУК

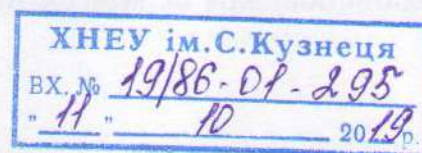
офіційного опонента на дисертаційну роботу Яцух Олени Олексіївни
«Домінанти фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських
підприємств: теорія, методологія і практика»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

Розвиток світових інтеграційних процесів зумовлює необхідність формування ефективної системи національної безпеки, важливою складовою якої є продовольча безпека. Визначальна роль у забезпеченні населення продуктами харчування належить національним сільськогосподарським виробникам. Одним із найважливіших чинників що впливає на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств є фінансове забезпечення.

У сучасних умовах основними проблемами фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва в Україні є відсутність стабільного фінансування, що пов'язано з сезонним характером діяльності; неспроможність суб'єктів господарювання протидіяти фінансовим ризикам; відсутність фінансових ресурсів для розширеного відтворення; недоступність кредитних ресурсів у зв'язку з високими відсотковими ставками та відсутністю застави; недостатньо ефективна державна підтримка; низький рівень інвестиційної діяльності.

Оскільки забезпечення активного розвитку сільськогосподарських підприємств є неможливим без формування ефективної фіскальної політики держави в аграрній сфері, сьогодні увага має зосереджуватися на податковому стимулюванні нарощення та оновлення основного й оборотного капіталу; застосування екологічно чистих технологій; впровадження світових стандартів виробництва, що дасть змогу просувати вітчизняну

сільськогосподарську продукцію на міжнародні ринки. Також важливим завданням є створення умов для збільшення обсягів кредитування сільськогосподарських підприємств. Адже в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів кредитний механізм є суттєвим важелем формування оборотних коштів та забезпечення неперервності виробничого процесу сільськогосподарських підприємств.

Вищезазначене визначає актуальність дисертаційної роботи, яка виконана відповідно до плану наукових досліджень Таврійського державного агротехнологічного університету за темами: «Трансформування організаційно-економічних відносин до соціально орієнтованих ринкових умов в АПК» (номер державної реєстрації 0102U000690); «Фінансове та інформаційне забезпечення АПК в ринкових умовах» (номер державної реєстрації 0104U006836); «Розробити науково-прикладні основи аграрної соціальної політики в умовах трансформації АПК до соціально орієнтованих ринкових умов» (номер державної реєстрації 0104U006837); «Фінансово-кредитне забезпечення відтворення в АПК» (номер державної реєстрації 0107U008976); «Розробити теоретичні та методологічні основи формування ефективної системи фінансового регулювання та стимулювання підприємницької діяльності в аграрному секторі» (номер державної реєстрації 0111U002539); «Розробити науково-методичні основи фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах підвищення самостійності регіонів» (номер державної реєстрації 0116U002742); «Розробити теоретичні та методологічні засади залучення фінансових ресурсів сільськогосподарськими товаровиробниками» (номер державної реєстрації 0118U100541); «Розробка теоретичних та методологічних засад щодо вдосконалення діючої системи оподаткування аграрного сектору економіки України» (номер державної реєстрації 0118U100540).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність

Дисертація Яцух О. О. є ґрунтовним комплексним дослідженням домінант фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Структура дослідження побудована логічно, сформульовані завдання пов'язані з темою дисертації та науковими положеннями, які виносяться на захист. Результати дослідження отримані автором особисто.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується тим, що викладені теоретико-методичні й прикладні розробки базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії та враховують опубліковані результати наукових досліджень вітчизняних й зарубіжних учених у сфері фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств.

Для вирішення поставлених завдань автор використовує сучасні методи досліджень: гносеологічного аналізу, структурно-логічного аналізу, множинного регресійного аналізу, багатовимірною факторного аналізу, SWOT-аналіз, метод ієрархій, когнітивного моделювання та ін. Інформаційною базою дослідження виступили законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують функціонування аграрного сектору національної економіки; аналітичні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної податкової служби України, Національного банку України, ПАТ «Аграрний фонд»; аналітичні доповіді та стратегічні розробки Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» НААНУ, Національного інституту стратегічних досліджень; офіційні дані Державної служби статистики України; аудиторські висновки Рахункової палати України; річні звітні та первинні дані обліку сільськогосподарських підприємств.

Мету дисертаційної роботи досягнуто – автором представлено нове вирішення важливої наукової проблеми, пов'язаної з формуванням теоретико-методологічних положень, розвитку методичних підходів та

розроблення практичних рекомендацій щодо обґрунтування і використання домінант фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств у контексті стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки. Підтвердженням обґрунтованості результатів є довідки про їх впровадження, а також апробація на науково-практичних конференціях.

**Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

Найбільш вагомі результати, що розкривають особистий внесок дисертанта у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну дослідження полягають у такому:

- виокремлено сучасні домінанти фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств: самофінансування, банківське кредитування, форвардні операції, операції фінансового лізингу, аграрні розписки, державне фінансування з урахуванням спеціальних режимів оподаткування (с. 54, рис. 1.2; с. 55);

- поглиблено розуміння сутності фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Автором запропоновано його розглядати як систему фінансових відносин, спрямованих на формування ефективного механізму залучення у діяльність галузевих підприємств фінансових ресурсів, їх використання з метою отримання максимального прибутку та виконання фінансово-економічних і соціальних функцій (с. 56-57). Фінансове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств на мікроекономічному рівні автор трактує як процес залучення та використання фінансових ресурсів на основі нормативно-правового регламентованого механізму з використанням дієвих методів, форм залучення фінансових ресурсів, що знаходяться під постійним впливом внутрішнього та зовнішнього фінансового середовища, регулюється державними і ринковими інструментами й важелями (с. 57). Викладений

підхід враховує особливості системи фінансових відносин, які виникають у процесі господарської діяльності щодо залучення та використання фінансових ресурсів;

- визначено складові інституціонального забезпечення механізму фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств та інститути й інституції, що формують їх сталий розвиток; окреслено напрями вдосконалення інституційного забезпечення механізму фінансування сільськогосподарських підприємств, спрямовані на економічно-фінансовий, організаційний, соціально-демографічний й екологічний розвиток, а також виділено інститути, які забезпечують функціонування цього механізму (с. 72-74);

- обґрунтовано концепцію формування системи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямовану на ефективне поєднання різних джерел фінансових ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей розвитку з урахуванням доцільного використання доміант фінансового забезпечення. Теоретичні положення концепції ґрунтуються на взаємодії складових фінансування аграрного сектору економіки (самофінансування, бюджетного фінансування, фінансування державними інститутами, державної підтримки на основі спрощеної системи оподаткування, кредитування й страхування, державно-приватного партнерства, міжнародного фінансування та стимулювання розвитку аграрного ринку (підрозділ 2.2, с. 114-146);

- сформовано методологічний підхід до оцінки якості фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств на принципах: об'єктивності, системності, інформаційної достатності, надійності, раціональності використання ресурсів, контрольованості. Методологічний підхід передбачає використання системи значущих відносних показників (коефіцієнтів), обґрунтованих методом експертного оцінювання, що характеризують ступінь та динаміку задоволення потреб

сільськогосподарських підприємств за обсягом та структурою сформованих фінансових ресурсів (підрозділ 2.2, с. 146-169);

- розроблено методичний підхід до оцінювання рівня самофінансування сільськогосподарських підприємств. У результаті проведеного багатовимірного факторного аналізу виділено фактори оцінювання фінансового самозабезпечення сільськогосподарських підприємств: забезпеченості власними коштами, ефективності розподілу джерел фінансування, прибутковості діяльності підприємств, ефективності використання капіталу, ліквідності підприємства, маневреності власних коштів (підрозділ 2.3, с. 169-181);

- розроблено методологічний підхід до оцінки вартості залучених фінансових ресурсів в господарську діяльність сільськогосподарських підприємств з урахуванням етапів, особливих принципів, класифікації, ціни та ключових умов залучення (підрозділ 2.4, с. 182-203);

- вдосконалено методичне забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності та фінансового стану сільськогосподарських підприємств, особливістю якого є визначення в динаміці: кореляційно-регресійної залежності факторів впливу на формування прибутку; середніх економіко-фінансових показників результатів господарювання та ступеню оновлення основних засобів виробниками сільськогосподарської продукції на основі статистичного групування за величиною використаних площ сільськогосподарських угідь; врахування структури наявних фінансових ресурсів підприємств із інтерпретацією результатів оцінки ліквідності узагальненого балансу у динаміці; ідентифікації негативних факторів впливу на фінансове забезпечення з домінуванням фактору амортизаційних відрахувань (підрозділ 3.1, с. 206-233);

- уточнено поняття «аграрний форвард» під яким автор розуміє форму залучення фінансових ресурсів у господарську діяльність сільськогосподарських підприємств на умовах попереднього чітко зафіксованого авансу із подальшим гарантованим викупом та остаточним

розрахунком при отриманні готової сільськогосподарської продукції із урахуванням кон'юнктури ринкової ціни на аграрному ринку на момент поставки (с. 137; с. 336-337; дод. Ф, табл. Ф. 9, с. 637-639);

- розроблено процедуру використання форвардних контрактів як джерела залучення оборотних коштів сільськогосподарськими підприємствами, особливістю якої є врахування умов залучення фінансових ресурсів; видів сільськогосподарської продукції; визначення ефективності; методів розрахунку; видів страхового забезпечення; обсягів фінансових витрат форвардних контрактів (с. 324-326);

- розроблено методичне забезпечення використання аграрних розписок як домінанти фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, особливість якого полягає в обґрунтуванні формування ціни на сільськогосподарську продукцію (с. 354-360);

- розвинуто методичний підхід до визначення фінансової конкурентоспроможності великих сільськогосподарських підприємств (аграрних холдингів) в умовах світової глобалізації ринку продовольчої продукції. Особливістю підходу є врахування специфічних факторів конкурентоспроможності в аграрному бізнесі та побудова аналітичної функції інтегрального показника конкурентоспроможності, за допомогою якого здійснюється оцінка місця великих сільськогосподарських підприємств України на світовому аграрному ринку та визначення їхніх потенційних можливостей щодо залучення іноземних інвестицій (с. 395-409).

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у формуванні концептуальних основ, розвитку і поглибленні теоретико-методологічних та науково-методичних підходів щодо домінант фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств.

Практичне значення наукових результатів, одержаних у дисертаційній роботі, полягає у використанні обґрунтованих науково-практичних

результатів у діяльності Департаменту стратегії та економічного розвитку Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 37-21-15/5986 від 05.03.2019 р.), Громадської спілки «Аграрний Союз України» (довідка № 247 від 18.10.2017 р.), Громадської організації «Інститут податкових реформ» (довідка № 24 від 17.05.2018 р.), Департаменту агропромислового розвитку Запорізької обласної державної адміністрації (довідка №2060/01-00 від 26.12.2018 р.), Управління агропромислового розвитку Мелітопольської РДА Запорізької області (довідка про впровадження №03-31/431 від 21.12.2018 р), Якимівської селищної ради Запорізької області (довідка № 1005/1 від 15.06.2018 р.), Державного підприємства «Дослідне господарство «Відродження» Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції НААН України (довідка №08/204 від 08.08.2017р.) та ПП «АСКОН» Якимівського району Запорізької області (довідка № 132 від 14.07.2017 р.).

Теоретичні результати дисертації використані у навчальному процесі Таврійського державного агротехнологічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Податкова система» та «Фінансовий менеджмент» (довідка № 55/6-496 від 04.03.2019 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи Яцух О. О. викладено у 55 наукових працях загальним обсягом 101,36 ум-друк. арк. (57,54 ум-друк. арк. належить здобувачеві), з них: одна одноосібна монографія та 4 монографії у співавторстві; 14 статей у наукових фахових виданнях України; 17 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 19 праць апробаційного характеру.

Наукові праці дисертанта у повній мірі відображають основні положення, результати дисертаційної роботи, а також наукову новизну. Характер видань і зміст опублікованих праць відповідає вимогам щодо оцінювання повноти висвітлення одержаних результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Автореферат у повній мірі відображає зміст дисертації, основні його положення ідентичні до наукового внеску здобувача. Наукові положення, елементи наукової новизни, висновки і рекомендації, наведені у авторефераті, належним чином розкриті та обґрунтовані безпосередньо у роботі. Це дає підстави зробити висновок, що основні результати дисертаційної роботи повною мірою оприлюднені до захисту дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. На с. 60 (рис. 1.4) представлені основні особливості умов функціонування сільськогосподарських підприємств, які автор слушно згрупував у кілька складових: технологічні, природно-екологічні, економіко-фінансові, організаційні та соціально-демографічні. Здобувач також виділив етапи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств і схематично показав взаємозв'язок між структурними елементами рисунку. Водночас наукове значення роботи було б вищим, якби автор у текстовій частині деталізував вплив кожної складової на етапи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств.

2. На с. 80 дисертаційної роботи автор підкреслює, що «суттєвого розвитку, особливо в перехідний період, набуває захисна функція фінансів». Водночас у дисертації відсутнє наукове обґрунтування такої авторської позиції та не розглядається функціональне призначення фінансів сільськогосподарських підприємств загалом. Вважаю, що робота мала б

більшу наукову цінність, якби автор врахував ці аспекти у процесі дослідження.

3. На с. 61-62 автор виокремлює проблеми функціонування сільськогосподарських підприємств (технологічні, економіко-фінансові, організаційні, соціально-демографічні, природні, екологічні) та схематично показує їхній вплив на етапи фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств (рис. 1.4, с. 61). Зважаючи на тему дослідження, вважаю, що робота б виграла, якби автор у текстовій частині детальніше показав вплив цих проблем на кожен етап фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств.

4. Наприкінці підрозділу 1.3 (с. 110-111) автор зазначає, що «державну підтримку доцільно також спрямувати на підвищення інформаційної обізнаності усіх учасників сільськогосподарського виробництва». Це слушна думка, оскільки інформація є важливим чинником стимулювання розвитку учасників сільськогосподарського виробництва та формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Проте у дисертаційній роботі цьому аспекту належної уваги не приділяється.

5. Не досить вдалою видається назва підрозділу 3.2. «Оцінка та аналіз інституціонального середовища державної фінансової політики щодо підтримки сільськогосподарських підприємств», оскільки основна увага приділена особливостям бюджетної політики держави щодо підтримки діяльності сільськогосподарських підприємств.

6. У підрозділі 3.3. «Вплив податкової політики на формування доходів сільськогосподарських підприємств» (с. 260-280) окреслено основні засади оптимізації податкового навантаження сільськогосподарських підприємств; сформувано основне завдання органів місцевого самоврядування щодо проведення моніторингу, аналізу й обстеження наявності та використання земель сільськогосподарського призначення, праці найманих працівників на цих землях і сплати податків. Однак не чітко показано вплив податкової

політики держави на динаміку формування доходів сільськогосподарських підприємств.

7. Важливою складовою формування ефективного механізму фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є всебічне вивчення міжнародного досвіду та можливостей його імплементації у вітчизняну практику. Однак у представленій дисертаційній роботі цей напрям не відображений повною мірою.

8. У дисертаційній роботі зустрічаються пунктуаційні, лексичні й граматичні помилки; некоректні вирази; некоректно побудовані окремі складні речення, що ускладнює сприйняття матеріалу.

Загалом вищезазначені дискусійні положення та зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, важливості отриманих висновків і практичних рекомендацій.

Загальний висновок

Дисертація Яцух Олени Олексіївни на тему «Домінанти фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія і практика» є цілісним, логічним, завершеним науковим дослідженням. Результати дисертаційної роботи вирішують важливу науково-практичну проблему, яка полягає у формуванні теоретико-методологічних положень, розвитку методичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо обґрунтування і використання домінант фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств.

Тема дисертації та її зміст відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Наукові положення, висновки та рекомендації автора є аргументованими. Отримані результати дослідження містять наукову новизну та мають практичну цінність. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані у наукових фахових, наукометричних й інших виданнях. Основні ідеї належать особисто автору та оприлюднені на

науково-практичних конференціях. В авторефераті повністю розкрито зміст дисертації, її основні положення, висновки та рекомендації.

За своєю структурою, змістом, достовірністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням дисертаційна робота Яцух Олени Олексіївни на тему «Домінанти фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія і практика» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор Яцух Олена Олексіївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

**Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія
Тернопільського національного
економічного університету**

О. І. Тулай

Завіряю:	<i>О. І. Тулай</i>
Зав. загальним відділом:	<i>Геращенко Т. В.</i>